

Amants i altres estranys – Miquel Berga

Quan era petit volia ser articulista. El fet que algú cobrés per escriure el que li passava pel cap em semblava misteriós i inassolible; el meu anhel suprem era arribar a convertir-m'hi algun dia. Amb el temps he après que són pocs els que s'hi guanyen la vida, i que potser encara són menys els que s'ho mereixen. També he après que l'article d'opinió admet variacions personalitzades: pot ser noucentista o energumènic, geniüt o primaveral, didàctic o confusionari, diagonal o quadriculat. L'article d'opinió és tan mal·leable que en algun curs d'expressió escrita n'he aprofitat per il·lustrar algunes de les característiques del text. Un dia vaig comentar a Miquel Berga que n'havia utilitzat un de seu com a exemple de l'estructura de columna periodística. Aquell comentari devia ser el primer de la improbable sèrie d'atzars que m'han convertit, si no en articulista, sí almenys en prologuista d'un llibre d'articles.

Els textos que Miquel Berga publica cada diumenge a l'última pàgina d'*El Punt* són un exemple de columna per diferents motius. En primer lloc, per raons tipogràfiques que salten a la vista: són textos estructurats verticalment de dalt a baix, en l'espai d'una columna de diari. En segon lloc, perquè responen a l'estructura de la columna que, com ens han ensenyat a l'escola, està formada per base, fust i capitell. La base és l'anècdota; el fust, el desenvolupament; la resolució –dòrica, romànica, gòtica, bizantina- adopta la forma de capitell. Alguns columnistes es descuiden del capitell; d'altres engreixen o aprimen excessivament el fust; un tercer grup, finalment, oblida que la columna no se sosté sense una bona base. El bon artesà, però, sap que tots tres elements han d'establir una relació harmònica, i sap també que l'harmonia és el contrari de la fórmula, de l'estereotip, de la columna esculpida una i altra vegada sense variacions visibles. Algunes columnes serveixen perquè els exhibicionistes s'hi enfilin, amb l'aplom i la tossuderia dels estilites. D'altres són útils per sostenir la càrrega d'una llarga fidelitat a una empresa periodística determinada. La de Miquel Berga ajuda senzillament a sobreviure al tedi del cap de setmana.

La lectura dels articles que aplega aquest llibre m'ha permès comprovar la importància que té la ironia en l'obra periodística de Miquel Berga. Ironia en sentit estricte, és a dir, la figura retòrica que suggereix el contrari del que diu amb paraules; però ironia també en sentit extens, entesa com a distància higiènica entre la columna i el columnista. Aquesta distància, Berga l'aconsegueix amb una bateria de recursos:

-Allunyant el to del contingut: tractant amb solemnitat les trivialitats, i de manera frívola les grans qüestions, inflant i desinflant el discurs de manera alternada. Quan aquest camí redimensiona els llenguatges comuns, pot conduir a la paròdia.

-Col·locant persones interposades entre l'autor i el lector: és aquesta la funció dels incomptables "amics" de Miquel Berga que li suggereixen, li apunten o, en alguns casos, li dicten l'article (amics amb tota probabilitat imaginaris, mb una funció decorativa dins la columna). Un paper similar, però més contrapuntat, l'exerceix la cita d'autoritat, sovint amb funcions de capitell.

-Utilitzant aquesta variant benevolent de la ironia que és l'asteisme, que consisteix a presentar virtuts com a defectes i a la inversa: alterant els judicis, descol·locant el lector i obligant-lo a reconsiderar la seva posició moral.

-Passant amb familiaritat del sentit propi al sentit figurat, com si la frontera de la metàfora fos irrellevant. Entenc que aquest recurs Miquel Berga l'ha après dels anglesos, als quals execra i admira a parts iguals: amb ironia.

-Aprofitant al màxim les paradoxes que li suggereix el tema; davant la paradoxa, només hi ha una actitud possible: la de meravellar-se davant l'impossible que ha esdevingut possible per la força de la gramàtica.

-Incloent al llarg de l'article síntesis xocants –per obra dels adjectius, principalment- de la tesi que s'està exposant en el mateix article; diguem-ne columnes enroscades, sinuoses: salomòniques.

-Referint-se al llarg de l'article a la pròpia condició d'article. En aquests casos, el text assoleix un fet que les ciències físiques s'obstinen a negar: s'allunya d'ell mateix. Potser per això el metaarticle és invariablement un subgènere buf.

Com l'eufemisme, l'el·lipsi o la hipèrbole, la ironia no és tan sols una figura retòrica, sinó una manera d'entendre –de sobrevolar- la vida. Així es resol la divisió fal·laç entre forma i fons: la ironia, equidistant del sarcasme i de la vehemència, no és sinó una de les formes més preuades de la civilització. L'irònic es mostra comprensiu davant del *pathos* i escèptic davant de l'*ethos*: com que sap que el centre de l'ésser humà se situa entre el ventre i l'estómac, es fa càrrec de totes les misèries i fuig dels redemptors com de la pedregada. Potser per això els meus articles preferits estan relacionats amb les arts culinàries: Miquel Berga resulta més sublim com més s'acosta a les vísceres.

L'autèntic irònic és també escèptic, i ho és a ultrança: troba la manera de suggerir que no cal creure el que diu, que és com dir que mai condescendria a la

violència per defensar les seves idees: la lucidesa és pacífica, encara que no inofensiva. Miquel Berga no respecta res... tret ventre i l'estómac: reducte de l'essència, autèntica pàtria de tots els pobles. Com tot irònic, sap que el mite no pot suplantar la realitat, que el principi de plaer és prioritari, que tot símbol és caduc, que tota globalitat és inviàble, que l'idealista pot amagar l'assassí. Per no respectar, no respecta ni tan sols el seu reducte a l'última pàgina (la cinquena columna, si comptem bé): alguns diumenges s'entreté fent exercicis d'estil a l'entorn de la brevetat, de la manca d'idees, de l'absurda periodicitat dels articles periodístics.

Aquesta exhibició d'ironia demana un còmplice, un lector que aprengui a captar el "to Berga", a diferenciar-lo d'altres articulistes messiànics, exaltats, eternament convençuts del que sostenen amb les seves columnes: un lector capaç de distanciar-se, de rebel·larse davant el gregarisme, de construir una mirada irònica davant la falsa objectivitat, l'arrogància i el proselitisme. L'expressió "de diumenge" pot ser, més que un recordatori cronològic, una garantia de qualitat: com les sabates de diumenge, com els pantalons de mudar, reservem i celebrem els articles –sòlids, alterosos, enervants- de Miquel Berga: columnes –vertebrals- de diumenge.